

ชื่อผลงานวิจัย (ไทย)

ความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ชื่อผลงานวิจัย (อังกฤษ)

The Readiness of the Development of Graduates in the Private Higher Education Institutions in Thailand to Support the ASEAN Economic Community

ชื่อนักวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุปิน ยุธรรมราช

ปีที่ผลงานวิจัยเสร็จ

2554

ประเภทของงานวิจัย

อุดมศึกษา

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจเรื่องนี้ออกแบบโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมโดยมีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ (1) เพื่อสำรวจอาชีพและคุณลักษณะของบัณฑิตที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง (2) เพื่อสำรวจความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยในการพัฒนาบัณฑิตเพื่อรองรับการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ (3) เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบัณฑิต และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้ตอบสนองต่อการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กลุ่มตัวอย่าง คือ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 55 แห่ง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และผู้แทนสถานทูตในประเทศกลุ่มอาเซียน เครื่องมือวิจัยมี 3 ประเภท ได้แก่ (1) แบบบันทึกการสังเคราะห์เอกสาร (2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ (3) แบบสอบถาม โดยมีระยะเวลาดำเนินการวิจัย 9 เดือน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า

1. อาชีพที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง มีจำนวน 16 สาขา ส่วนคุณลักษณะของบัณฑิตที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง มีจำนวน 3 ด้าน 26 คุณลักษณะ ได้แก่ (1) ด้านพุทธิพิสัย จำนวน 12 คุณลักษณะ (2) ด้านจิตพิสัย จำนวน 8 คุณลักษณะ และ (3) ด้านทักษะพิสัย จำนวน 6 คุณลักษณะ

2. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยมีความพร้อมร้อยละ 49.48 ในการพัฒนาบัณฑิตเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ได้แก่ (1) ด้านอาชีพ มีความพร้อมร้อยละ 30.91 (2) ด้านคุณลักษณะของบัณฑิต มีความพร้อมร้อยละ 64.34 (ด้านพุทธิพิสัย ร้อยละ 61.82 ด้านจิตพิสัย ร้อยละ 58.86 และด้านทักษะพิสัย ร้อยละ 76.67) และ (3) ด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต มีความพร้อมร้อยละ 53.20 (ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ร้อยละ 59.40 ด้านหลักสูตร ร้อยละ 54.60 ด้านการเรียน

การสอน ร้อยละ 52.60 ด้านอาจารย์และบุคลากร ร้อยละ 51.80 และด้านการแนะแนวอาชีพและการทำงานในประเทศกลุ่มอาเซียน ร้อยละ 48)

3. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตมี 3 ด้าน โดยเรียงตามอันดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ได้แก่ (1) ความต้องการจำเป็นด้านอาชีพ (2) ความต้องการจำเป็นด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต และ (3) ความต้องการจำเป็นด้านคุณลักษณะของบัณฑิต สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการผลิตและพัฒนาบัณฑิตที่ตอบสนองต่อการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีจำนวน 9 ข้อ

❏ คำสำคัญ

คุณลักษณะของบัณฑิต , สถาบันอุดมศึกษาเอกชน , ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน , ความต้องการจำเป็น

❏ ความเป็นมา/หลักการและเหตุผล

สถาบันอุดมศึกษาไม่ว่าจะอยู่ภายใต้สังกัดใดและอยู่ในกลุ่มสถาบันใดต่างก็มีเป้าหมายเดียวกันคือ การมุ่งผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพเพื่อตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนของประเทศ ในปัจจุบันคุณภาพบัณฑิตซึ่งเป็นผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทยวัดได้ 3 มิติ ประกอบด้วย (1) คุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education; TQF: HEd) (2) คุณภาพบัณฑิตตามมาตรฐานการอุดมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549) และ (3) คุณภาพบัณฑิตตามตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของหน่วยงานต้นสังกัดและองค์กรประเมิน ประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ส่วนคุณภาพบัณฑิตตามมุมมองของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน (Association of South East Asian Nations: ASEAN) และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) พบว่ายังไม่มีการศึกษา

การประกันคุณภาพบัณฑิตมีความสำคัญ ในคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553 (สกอ., 2553) ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตมีความสำคัญในระดับชาติและนานาชาติเนื่องด้วยเหตุผล 4 ประการ ได้แก่ (1) คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและบัณฑิตมีแนวโน้มที่จะมีความแตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียแก่ประเทศไทยโดยรวมในระยะยาว (2) มีการแข่งขันกันในเรื่องคุณภาพของการจัดการศึกษาและคุณภาพของบัณฑิตทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศมากขึ้น (3) สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ให้เป็นสากลเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากนานาชาติมากขึ้น และ (4) สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมว่าสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ ในคู่มือดังกล่าวได้อธิบายความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตไว้เพิ่มเติมอีก 2 ประการ คือ (1) ความท้าทายของโลก ภิวัตน์ต่อการอุดมศึกษา ในประเด็นการบริการการศึกษาข้ามพรมแดน และการเคลื่อนย้ายนักศึกษาและบัณฑิต อันเป็นผลจากการรวมตัวของประเทศในภูมิภาคอาเซียน และ (2) สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่าสามารถพัฒนาองค์ความรู้และผลิตบัณฑิตเพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากล การพัฒนาภาคการผลิตทั้งอุตสาหกรรมและบริการ การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน

ในปี พ.ศ. 2558 ประเทศสมาชิกในอาเซียน 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไน เวียดนาม พม่า จะรวมกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และจะมีประชากรรวมกันประมาณ 590 ล้านคน (ASEAN, 2010) หลังจากการรวมตัวเป็นประชาคมแล้ว อาเซียนจะกลายเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (Single market

and production base) และมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานมีฝีมือระหว่างกันอย่างเสรี ซึ่งการผลิตและพัฒนาบัณฑิตสู่ตลาดแรงงานของประเทศไทยต้องคำนึงถึงตลาดใน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้วย (ชินวรณ์ บุญยเกียรติ, 2553) ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตนอกจากจะตอบสนองต่อคุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการอุดมศึกษา และตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของหน่วยงานต้นสังกัดและองค์กรประเมินแล้ว ยังจะต้องผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

สกอ. ในฐานะหน่วยงานต้นสังกัดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่ง มีนโยบายที่ชัดเจนที่จะพัฒนาบัณฑิตให้ตอบสนองต่อความท้าทายของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการอุดมศึกษา อันเป็นผลมาจากการรวมตัวของประเทศในภูมิภาคอาเซียน และสถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมว่า สามารถผลิตและพัฒนาบัณฑิตได้อย่างมีคุณภาพเพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศไทยที่มุ่งสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากล (สกอ., 2553) คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสำรวจความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายคุณภาพและปรับปรุงแผนการผลิตและพัฒนาบัณฑิตเพื่อให้รองรับกับความต้องการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่กำลังจะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2558 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจอาชีพและคุณลักษณะของบัณฑิตที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง
2. เพื่อสำรวจความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยในการพัฒนาบัณฑิตเพื่อรองรับการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
3. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบัณฑิต และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้ตอบสนองต่อการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งเน้นเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) โดยขอข้อมูลจาก 3 แหล่ง ได้แก่ (1) ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้แทนของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน และ (3) ข้อมูลจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยเกี่ยวกับความพร้อมในการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต

1. หน่วยวิเคราะห์ (Unit of analysis) คือ สถาบันอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรี จำนวน 55 แห่ง ที่มาจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 68 แห่ง (ร้อยละ 80.88) และให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่งพิจารณาคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) โดยใช้เทคนิคกลุ่มรู้จัก (Known Group Technique)

คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้แทนประเทศสมาชิกในอาเซียน 5 ประเทศ ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ กัมพูชา และลาว โดยการติดต่อผ่านสถานทูตของแต่ละประเทศ และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยวิธีการจับคู่สัมภาษณ์ (Team up and pair off) โดยนักวิจัย 2 คนเดินทางไปสถานทูต 1 แห่ง เพื่อช่วยกันสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร และตรวจทานข้อมูล

2. การศึกษาวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การสำรวจ (Survey) และระยะที่ 2 การวิเคราะห์ (Analysis) สำหรับระยะที่ 1 ประกอบด้วย การสำรวจอาชีพและการศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง ส่วนการศึกษาในระยะที่ 2 ประกอบด้วย การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการผลิตและพัฒนาบัณฑิต และการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยในการผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้ตอบสนองต่อการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

3. เครื่องมือวิจัยมี 3 ประเภท คือ (1) แบบบันทึกการสังเกตแบบมีโครงสร้าง (2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ (3) แบบสอบถาม โดยเครื่องมือวิจัยดังกล่าวนำมาตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ด้วยค่าดัชนีของความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลการวิเคราะห์พบว่า IOC มีค่าอยู่ระหว่าง 0.66-1.00 ส่วนมาตราบรรณาค่าในแบบสอบถามนำมาตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน (Internal consistency reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient: α) ผลการวิเคราะห์พบว่า ระดับการปฏิบัติในปัจจุบัน (What is) ได้ค่า $\alpha=0.96$ ส่วนระดับความพร้อมในปี พ.ศ. 2558 (What should be) ได้ค่า $\alpha=0.98$

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งตามระยะของการวิจัย ได้แก่

ระยะที่ 1 การสำรวจ ดำเนินการใน 2 รูปแบบ คือ (1) การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ (2) การสัมภาษณ์ผู้แทนประเทศในอาเซียน เกี่ยวกับอาชีพที่คาดหวังหรือกำลังเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานในปี พ.ศ. 2558 โดยข้อมูลจากการสังเกตแบบมีโครงสร้างและผลการสัมภาษณ์เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้น จึงวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำผลการวิเคราะห์มาจัดกลุ่มตามประเด็นที่ต้องการศึกษา (Qualitative themes) โดยใช้ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percent) สำหรับสถิติที่ใช้ในการสำรวจความพร้อมด้านอาชีพและคุณลักษณะของบัณฑิต ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ ส่วนความพร้อมด้านการจัดกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ ใช้เทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็นที่อิงโมเดลความแตกต่าง (Discrepancy model) (สุวิมล ว่องวานิช, 2550) สำหรับความต้องการจำเป็นด้านอาชีพและความต้องการจำเป็นด้านคุณลักษณะของบัณฑิต ใช้วิธีการเปรียบเทียบค่าร้อยละและคำนวณหาค่าความแตกต่างของร้อยละระหว่างสภาพที่เป็นจริง (% ความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปัจจุบัน) และสภาพที่คาดหวัง (กำหนดให้เป็น 100 %) ส่วนความต้องการจำเป็นด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ใช้วิธีการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจากผลการประเมินโดยใช้มาตราประมาณค่า 6 ระดับ และคำนวณหาค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างระดับการปฏิบัติในปัจจุบันและระดับความคาดหวังในปี พ.ศ. 2558 และแปลงค่าเฉลี่ยให้เป็นค่าร้อยละโดยการเทียบบัญญัติไตรยางค์ และหลังจากได้ความต้องการจำเป็นครบถ้วนทั้ง 3 ด้านแล้ว นำค่าความแตกต่าง (ค่าร้อยละ) มาจัดเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุดเพื่อจัดอันดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Needs priority)

ผลการวิจัย

1. อาชีพที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง มีจำนวน 16 สาขาอาชีพ เรียงตามลำดับ ได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล นักสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ ผู้เชี่ยวชาญด้านการประมง นักเทคโนโลยีการอาหาร วิศวกร สถาปนิก ผู้ประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ พนักงานโรงแรม/ร้านอาหาร นักบัญชี นักธุรกิจ/นักลงทุน/เจ้าของกิจการ นักกฎหมาย ทนายความ และนักสิทธิมนุษยชน ส่วนคุณลักษณะของบัณฑิตที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดหวัง มีจำนวน 26 คุณลักษณะ ได้แก่

(1) ด้านพุทธิพิสัย มีจำนวน 12 คุณลักษณะ ได้แก่ ทักษะทางปัญญา ความรู้ในสาขาวิชา การคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ ความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหา ความสามารถเชิงตัวเลข ความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง การบริหารเวลา ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และความสามารถด้านภาษาอังกฤษ

(2) **ด้านจิตพิสัย** มีจำนวน 8 คุณลักษณะ ได้แก่ คุณธรรม/จริยธรรม/จรรยาบรรณในวิชาชีพ ความซื่อสัตย์สุจริต ทศนคติที่ดีต่องานและเพื่อนร่วมงาน การมองเห็นคุณค่าในตนเอง ความเป็นผู้นำ บุคลิกภาพที่ดี ความตระหนักในตนเอง การตัดสินใจอย่างมีคุณธรรม ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร แรงจูงใจในการทำงาน มุมมองสากล/ความเป็นพลโลก และความมั่นใจ

(3) **ด้านทักษะพิสัย** มีจำนวน 6 คุณลักษณะ ได้แก่ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะทางสังคม/ทักษะระหว่างบุคคล ทักษะการปฏิบัติ/ทักษะทางวิชาชีพ ทักษะการสื่อสาร ทักษะในการปรับตัว และทักษะในการสืบค้นข้อมูล

2. ความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยในการพัฒนาบัณฑิตเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มี 3 ด้าน ได้แก่ (1) ความพร้อมด้านอาชีพ (2) ความพร้อมด้านคุณลักษณะของบัณฑิต และ (3) ความพร้อมด้านการจัดกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต

ความพร้อมด้านอาชีพ พิจารณาจากความถี่และร้อยละของอาชีพที่สถาบันสามารถผลิตได้ ผลการวิเคราะห์ พบว่า ในภาพรวม สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยมีความพร้อมในการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีให้ตรงกับความต้องการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ร้อยละ 30.91 โดยอาชีพที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ อาชีพนักบัญชี (ร้อยละ 69.09) ส่วนอาชีพที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังไม่พร้อมในการผลิตมี 7 อาชีพ ได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ นักสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ ผู้เชี่ยวชาญด้านการประมง นักเทคโนโลยีการอาหาร สถาปนิก และนักสิทธิมนุษยชน โดยอาชีพที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยยังไม่สามารถผลิตได้ มีเพียงอาชีพเดียว คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการประมง

ความพร้อมด้านคุณลักษณะของบัณฑิต พบว่า ในภาพรวมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความพร้อมร้อยละ 64.34 แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า (1) ด้านพุทธิพิสัย มีความพร้อมร้อยละ 61.82 (2) ด้านจิตพิสัย มีความพร้อมร้อยละ 58.86 และ (3) ด้านทักษะพิสัย มีความพร้อมร้อยละ 76.67 และเมื่อพิจารณาเป็นรายคุณลักษณะ พบว่า (1) ด้านพุทธิพิสัย คุณลักษณะของบัณฑิตที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ ความสามารถด้านภาษาอังกฤษ (ร้อยละ 94.55) ส่วนคุณลักษณะของบัณฑิตที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ การคิดสังเคราะห์ (ร้อยละ 29.09) (2) ด้านจิตพิสัย คุณลักษณะของบัณฑิตที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ คุณธรรม จริยธรรม หรือจรรยาบรรณในวิชาชีพ (ร้อยละ 87.27) ส่วนคุณลักษณะของบัณฑิตที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ แรงจูงใจในการทำงาน (ร้อยละ 36.36) และ (3) ด้านทักษะพิสัย คุณลักษณะของบัณฑิตที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ร้อยละ 92.73) ส่วนคุณลักษณะของบัณฑิตที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ ทักษะในการปรับตัวกับงานที่ทำ (ร้อยละ 54.55)

ความพร้อมด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต พบว่า ในภาพรวมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยมีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 53.20) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ (ร้อยละ 59.40) รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร (ร้อยละ 54.60) ด้านการเรียนการสอน (ร้อยละ 52.60) ด้านอาจารย์และบุคลากร (ร้อยละ 51.80) และด้านการแนะแนวอาชีพและการทำงานในประเทศกลุ่มอาเซียน (ร้อยละ 48) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า

(1) **ด้านหลักสูตร** กิจกรรมที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ การพัฒนาระบบและกลไกในการบริหารหลักสูตร การเปิดหรือปิดหลักสูตร และการปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตร (ร้อยละ 64.40) ส่วนกิจกรรมที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ การบรรจุวิชา “ทักษะทางภาษา” เป็นวิชาบังคับในแต่ละหลักสูตรโดยกำหนดให้นักศึกษาต้องเลือกอย่างน้อย 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย และภาษาทางการในอาเซียนอีก 2 ภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาบาฮาซา เป็นต้น (ร้อยละ 48)

(2) **ด้านการเรียนการสอน** กิจกรรมที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักศึกษาได้เรียนรู้และฝึกทักษะการช่วยเหลือตนเองเมื่อต้องไปทำงานในต่างประเทศ (ร้อยละ 61.80) ส่วนกิจกรรมที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ การพัฒนาหัวข้อวิจัยหรือนวัตกรรมด้านการเรียนการสอนเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงคุณลักษณะของนักศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของอาเซียน (ร้อยละ 46.60)

(3) **ด้านอาจารย์และบุคลากร** กิจกรรมที่มีความพร้อมมากที่สุด มี 2 กิจกรรม คือ การส่งเสริมให้อาจารย์ได้ประสบการณ์ตรงจากการฝึกอบรมหรือฝึกงานกับสถาบันอุดมศึกษา องค์กร หน่วยงาน หรือสถานประกอบการในประเทศอาเซียน

และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานหรือการศึกษาดูงานระหว่างอาจารย์และบุคลากรของสถาบัน (ร้อยละ 53) ส่วนกิจกรรมที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ การเพิ่มสัดส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษาในสาขาวิชาที่อาเซียนต้องการ (ร้อยละ 49.80)

(4) **ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้** กิจกรรมที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ การจัดเตรียมเทคโนโลยีสารสนเทศที่เพียงพอต่อการใช้ของนักศึกษา เช่น จำนวนคอมพิวเตอร์ เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ต ฐานข้อมูลงานวิจัย เป็นต้น (ร้อยละ 67) ส่วนกิจกรรมที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ การมีสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ในปริมาณที่เพียงพอสำหรับนักศึกษาในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียน (ร้อยละ 56)

(5) **ด้านการแนะแนวอาชีพและการทำงานในประเทศกลุ่มอาเซียน** กิจกรรมที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ การส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาในการสมัครงาน และการเดินทางไปทำงานในประเทศอาเซียน (ร้อยละ 50.60) ส่วนกิจกรรมที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ การให้ข้อมูลนักศึกษาเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนผู้ได้รับใบรับรองมาตรฐานวิชาชีพแห่งอาเซียน (ร้อยละ 43.60)

3. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต มี 3 ด้าน โดยเรียงตามอันดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ได้แก่ (1) ความต้องการจำเป็นด้านอาชีพ (2) ความต้องการจำเป็นด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต และ (3) ความต้องการจำเป็นด้านคุณลักษณะของบัณฑิต สรุปได้ดังนี้

3.1 ความต้องการจำเป็นด้านอาชีพ เรียงตามอันดับความสำคัญ 10 อันดับ ได้แก่ (1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการประมง (2) แพทย์ ทันตแพทย์ และนักสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ (3) สถาปนิก และนักเทคโนโลยีการอาหาร (4) นักสิทธิมนุษยชน (5) พยาบาล (6) วิศวกร (7) มัคคุเทศก์ และพนักงานโรงแรม/ร้านอาหาร (8) ผู้ประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยว (9) นักธุรกิจ/นักลงทุน/เจ้าของกิจการ และนักกฎหมาย/ทนายความ และ (10) นักบัญชี

3.2 ความต้องการจำเป็นด้านคุณลักษณะของบัณฑิต

3.2.1 ด้านพุทธิพิสัย เรียงตามอันดับความสำคัญ 11 อันดับ ได้แก่ (1) การคิดสังเคราะห์ (2) ความสามารถเชิงตัวเลข หรือการวิเคราะห์ตัวเลข (3) การคิดเชิงวิพากษ์ (4) ความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง (5) การบริหารเวลา (6) ความสามารถในการแก้ไขปัญหา (7) การคิดวิเคราะห์ (8) การคิดริเริ่ม/ความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (9) สติปัญญา หรือทักษะทางปัญญา (10) ความรู้ในสาขาวิชาหรือวิชาชีพ และ (11) ความสามารถด้านภาษาอังกฤษ

3.2.2 ด้านจิตพิสัย เรียงตามอันดับความสำคัญ 8 อันดับ ได้แก่ (1) แรงจูงใจในการทำงาน (2) มุมมองสากล/ความเป็นพลโลก (3) ความมั่นใจ (4) การมองเห็นคุณค่าในตนเอง (5) ทักษะการเชิงบวกต่องาน/เพื่อนร่วมงาน (6) บุคลิกภาพที่ดี (7) ความเป็นผู้นำ และ (8) คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณในวิชาชีพ

3.2.3 ด้านทักษะพิสัย เรียงตามอันดับความสำคัญ 6 อันดับ ได้แก่ (1) ทักษะในการปรับตัวกับงานที่ทำ (2) ทักษะทางสังคม/ทักษะระหว่างบุคคล (3) ทักษะการปฏิบัติ/ทักษะทางวิชาชีพ (4) ทักษะการสื่อสาร (5) ทักษะการทำงานเป็นทีม และ (6) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

3.3 ความต้องการจำเป็นด้านกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต กิจกรรมที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดในแต่ละด้าน ได้แก่ (1) **ด้านการแนะแนวอาชีพและการทำงานในต่างประเทศ** คือ การจัดให้มีศูนย์ให้คำปรึกษาด้านวิชาการ และการพัฒนาสมรรถนะ/ทักษะในการประกอบอาชีพในประเทศกลุ่มอาเซียน (2) **ด้านอาจารย์และบุคลากร** คือ การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศกลุ่มอาเซียน (3) **ด้านการเรียนการสอน** คือ การพัฒนาหัวข้อวิจัยในชั้นเรียนหรือวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงคุณลักษณะของนักศึกษา โดยเฉพาะคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของอาเซียน (4) **ด้านหลักสูตร** คือ การบรรจุวิชา “ทักษะทางภาษา” เป็นวิชาบังคับในแต่ละหลักสูตร โดยนักศึกษาเลือกอย่างน้อยกว่า 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย และภาษาทางการในอาเซียนอีก 2 ภาษา เช่น เลือกเรียนวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาบาฮาซา เป็นต้น (5) **ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้** คือ การมีสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ในปริมาณที่เพียงพอ สำหรับนักศึกษาในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอาเซียน

สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการผลิตและพัฒนาบัณฑิตที่ตอบสนองต่อการเปิดเสรีของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีจำนวน 9 ข้อ ดังนี้

1. การเปิดหลักสูตรใหม่ในระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรให้ความสำคัญกับ 16 สาขาอาชีพและ/หรือวิชาชีพที่เป็นที่ต้องการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนก่อน
2. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรกำหนดเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตให้ได้ครบในทุกสาขาอาชีพที่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต้องการ โดยให้ความสำคัญกับอาชีพที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดก่อน
3. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรนำคุณลักษณะของบัณฑิตที่ประชาคมอาเซียนคาดหวังมาร่วมพิจารณา นอกเหนือไปจากคุณลักษณะของบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ
4. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่เป็นความต้องการจำเป็นมากที่สุดก่อน คือ คุณลักษณะของบัณฑิตด้านจิตพิสัย (8 คุณลักษณะ) รองลงมา คือ ด้านพุทธิพิสัย (12 คุณลักษณะ) และด้านทักษะพิสัย (6 คุณลักษณะ) ตามลำดับ
5. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรดำเนินการจัดทำหรือปรับปรุงแผนพัฒนาคุณภาพบัณฑิตได้ทันที เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่กำลังจะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2558
6. ควรปรับปรุงนโยบายด้านการผลิตบัณฑิตและการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตของสถาบัน โดยเพิ่มกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บัณฑิตไปทำงานในประเทศอาเซียน อาเซียน +3 และอาเซียน +6 ให้มากขึ้น
7. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ดำเนินกิจกรรมการผลิตและพัฒนาบัณฑิตที่จำเป็นก่อนในแต่ละด้าน เช่น ด้านการแนะแนวอาชีพและการทำงาน ควรจัดให้มีศูนย์ให้คำปรึกษาและการพัฒนาสมรรถนะและทักษะในการประกอบอาชีพในประเทศอาเซียน เป็นต้น
8. ระยะแรก (พ.ศ. 2555-2556) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่มีความสำคัญและมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนก่อนเพื่อเตรียมความพร้อม
9. ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2557-2558) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรดำเนินการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในช่วง 2 ปีแรก (พ.ศ. 2555-2556) และส่งเสริมให้มีการจัดโครงการหรือกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิตในส่วนที่ยังไม่ได้ดำเนินการให้ครบถ้วนทุกด้าน

❏ อภิปรายผล

1. สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่งในประเทศไทย ควรนำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 9 ข้อ ที่ได้มาจากผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การนำนโยบาย 9 ข้อมาสร้างเป็นแผนกลยุทธ์ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2555-2559) และแผนเชิงปฏิบัติการรายปี (Annual action plan) เป็นต้น
2. ให้คณะวิชา วิทยาลัย สำนัก และสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่งจัดให้มีระบบและกลไกควบคุมคุณภาพขององค์ประกอบที่ใช้ในการผลิตบัณฑิตตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ได้แก่ (1) หลักสูตรการศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ (2) คณาจารย์และระบบการพัฒนาคณาจารย์ (3) สื่อการศึกษาและเทคนิคการสอน (4) ห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้อื่น (5) อุปกรณ์การศึกษา (6) สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้และบริการการศึกษา (7) การวัดผลการศึกษาและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษา และ (8) องค์ประกอบอื่นตามที่แต่ละสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาเห็นสมควร

📄 ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

ผลงานวิจัยและข้อเสนอแนะนำไปสู่การปรับปรุงนโยบายการผลิตและพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้มีคุณภาพเพื่อรองรับ AEC (นโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษาข้อที่ 7)

📄 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ได้ต่อยอดหัวข้อวิจัยอื่นๆ เกี่ยวกับการผลิตบัณฑิตอาเซียน (ASEAN graduate) เช่น การพัฒนาบัณฑิตพร้อมใช้ (Work-ready graduate) การเทียบโอนหน่วยกิต (Credit transfer) ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน การปรับปรุงหลักสูตรให้ได้ตามมาตรฐานวิชาชีพของอาเซียน ความจำเป็นเร่งด่วนในการออกกฎหมายฉบับเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน เป็นต้น

www.thaiedresearch.com